

Het Westen snapt het niet

Rory Stewart in Kabul. 'We hebben er de oude orde vernietigd, terwijl van een nieuwe niets terecht is gekomen.'

Foto Jason P. Howe

Het Westen wil de wereld veranderen, maar weigert zich te verdiepen in lokale omstandigheden. Daarom faalde het in Irak en Afghanistan, zegt Rory Stewart, lid van het Lagerhuis en oud-assistent-gouverneur in Irak. Door

PETER GIESEN

Wil je weten hoe moeilijk het is om de wereld te veranderen? Werp een blik op het parlement van Irak. Ook voor vrouwen moest Irak een voorbeeldige democratie worden. Daarom eiste het Westen dat een kwart van het parlement van de Zuid-Iraakse provincie Maysan uit vrouwen zou bestaan. De lokale Iraakse potentaten vonden het maar niks, maar ze gehoorzaamden braaf hun westerse geldschietters. Alleen waren de vrouwelijke parlementariërs van top tot teen in het zwart gehuld en deden ze nooit hun mond open.

Zo moeilijk is het dus, zegt Rory Stewart, voormalig assistent-gouverneur van Maysan en tegenwoordig lid van het Britse Lagerhuis voor de Conservatieven. Prachtige universele idealen lopen stuk op een muur van traditie, religie en lokale omstandigheden. 'Als westerlingen zijn we niet geïnteresseerd genoeg in andere landen om op te merken hoe we falen. Van Vietnam tot Afghanistan

is het bewijs van ons falen overduidelijk. Maar we voelen geen schaamte, we merken het niet eens op', zegt hij, aan een kop thee in een van de restaurants van het Lagerhuis.

Een kleine, pezige man met een wat verwaaid kapsel. Hij is pas 39, maar heeft al meer gebeurtenissen in zijn leven gepropt dan de meeste senioren. Een product van het Britse establishment, opgeleid in Eton en Oxford, kortstondig leraar van de prinsen William en Harry. Hij was hoogleraar mensenrechten in Harvard, maar keerde terug naar Groot-Brittannië om zich kandidaat te stellen voor het Lagerhuis. 'Ik wilde het denken met actie verbinden', zegt hij. 'Ik wil meehelpen de moderne samenleving gestalte te geven. Dat doe je niet vanuit de bibliotheek.'

Voor Stewart is de westerse mislukking in Irak en Afghanistan vooral een intellectuele mislukking. Het Westen faalde niet omdat het te veel of te weinig troepen stuurde, een verkeerde tactiek koos of onbekwame leiders aanstelde. Het faalde omdat het niets van de wereld begrijpt. In Irak en Afghanistan ontmoette Stewart slimme en idealistische mensen die vervuld waren van abstracte idealen over democratie en mensenrechten. Ze wisten echter niets van de taal, cultuur en geschiedenis van het land dat ze geacht werden te verheffen. 'Ons grootste probleem is de kloof tussen principes en werkelijkheid', zegt hij. 'In Irak had ik al snel door dat we minder machtig en populair waren dan we dachten. Eerst dacht ik alleen dat mijn inspanningen futiel waren. Later begreep ik dat ze destructief waren. We hadden de macht veel eerder aan de bevolking moeten overdragen.'

Toch gebeurden er na de westerse aftocht verschrikkelijke dingen in Maysan. De conservatieve islamisten behaalden een enorme

verkiezingszege. Een vrouwelijke arts werd op de stoep van haar kliniek doodgeschoten, omdat ze te modern was voor radicale moslims. Een jonge liberaal, die met subsidie van Stewart een tijdschrift had uitgegeven, werd uit zijn auto gesleurd en ter plekke geëxecuteerd. In de naburige provincie Basra werd een jonge vrouw vermoord omdat ze tijdens een picknick een spijkerbroek droeg.

Zijn er geen universele waarden die we moeten beschermen? Mag je mensen wel overleveren aan het islamitisch fundamentalisme?

'Dat is een moeilijke kwestie. Ik heb er niet echt een antwoord op. Maar ik geloof dat de Iraki's uiteindelijk zelf hun problemen zullen oplossen. De internationale gemeenschap kan zulke dingen niet voorkomen. Ze kan de situatie alleen tijdelijk bevriezen, de deksel op de pot houden. Maar in de pot zelf verandert niets.

'Natuurlijk zijn er universele waarden. We willen dat Afghanistan meer op Zweden gaat lijken en minder op Congo. Maar de manier waarop je daar moet komen is niet universeel. Die is erg afhankelijk van de plaatselijke cultuur en geschiedenis. De internationale gemeenschap is daar helemaal niet in geïnteresseerd. Ze werken met universele blauwdrukken. In de plannen voor Afghanistan zou je net zo goed Botswana kunnen invullen. Dat is een valse vorm van universalisme.'

Toch is het lastig: als we Afghanistan verlaten, worden mensen weer slachtoffer van de Taliban.

'Ja, maar het Westen kan toch ook niet voor altijd daar blijven? Onze interventies zijn zo extreem en

extravagant dat ze landen niet voorbereiden op ons vertrek. We halen veel te veel overhoop, we creëren structuren die onhoudbaar zijn. Het doet een beetje denken aan verhalen uit de 18de eeuw. Een arm en ongelukkig kind krijgt even een zijden pakje aan en wordt als een prins behandeld. Dan wordt hij weer teruggestuurd naar de wrede wereld van zijn dorp.'

In 2002 wandelde u door Afghanistan, in betrekkelijke veiligheid. Dat zou u nu wel uit uw hoofd laten.

'Ik ontmoette talloze lokale leiders die de orde handhaafden en rechtspraken. Het Westen zag die leiders niet eens. Het zag Afghanistan als ungoverned space, als een woeste ruimte die door niemand wordt bestuurd. We hebben die oude orde vernietigd, terwijl van een nieuwe orde - een moderne, centraal geleide staat - niets terecht is gekomen.'

Heeft de bezetting bijgedragen aan de toename van de onrust?

'Zeker. Als je een dorp geld geeft om de Taliban buiten de deur te houden, gaat de Taliban naar het volgende dorp. Of dorpingen gaan zelf huizen opblazen, omdat ze zien: als we zeggen dat we last hebben van de Taliban, krijgen we tenminste geld.

'Dat heb ik in Irak heel duidelijk gezien: onze aanwezigheid genereerde instabiliteit en geweld. Stel dat je een contract hebt van 2 miljoen dollar om een Amerikaanse basis te bevoorraden. Je vrachtwagens worden steeds aangevallen en gekaapt door stamleden. Wat doe je dan? Je huurt beveiligers in. Maar dat zijn weer dezelfde stamleden. Je betaalt mensen om je niet aan te vallen. Dat hebben Iraki's natuurlijk snel door. Zo creëer je een cultuur waarin honderdduizenden jonge mannen een salaris krijgen om een geweer te dragen.

'Zo verzieken we overal het lokale

systeem, zonder dat het onze bedoeling is. Ik had een persoonlijk budget van 10 miljoen dollar per maand, vrij door mij te besteden. Je kunt het vergelijken met een miljardair die in een dorpje komt wonen, tegen de zin van de bevolking. Hij gaat mensen betalen om met hem mee te doen. Daardoor houden de timmerman, de loodgieter en de elektricien op met hun werk. Ze worden chauffeur, tolk of bodyguard. De lokale economie en het lokale bestuur verliezen hun betekenis, omdat ze niet kunnen wedijveren met zijn geld. Maar als hij na een paar jaar vertrekt, laat een woestijn achter waarin niets meer zonder hem functioneert.'

Bent u door uw ervaringen tegen elke vorm van interventie?

'Nee, dat hangt af van de omstandigheden. De interventies in Bosnië en Kosovo waren wel succesvol.'

Toch zijn dat zwakke, afhankelijke staten.

'Natuurlijk, maar er zijn ergere dingen, bijvoorbeeld dat er 100 duizend mensen worden vermoord. Het misdadencijfer in Bosnië is nu lager dan in Zweden. Ik ben ook wel positief over de interventie in Libië. De NAVO speelde een belangrijke rol, maar de Libiërs hebben toch het gevoel dat ze Kadhafi zelf ten val hebben gebracht.'

Moeten we ingrijpen in Syrië?

'Daarvoor zou ik de lokale omstandigheden beter moeten kennen. Maar het Westen had in ieder geval meer moeten doen om tot een vergelijk te komen met Assad en Rusland. Hier zag je weer de combinatie van een zwart-witdenken - Assad is slecht - met een totale desinteresse voor de complexiteit van de omstandigheden in Syrië zelf. De voorstanders van interventie weten ook niets van Syrië. Ze zeggen alleen: dit mogen we niet laten

gebeuren.'

Was uw terugkeer naar Groot-Brittannië een vlucht voor het abstracte denken?

'Abstract denken is niet interessant als het niets meer met de realiteit te maken heeft. Je hebt het grote 'wij gaan de wereld veranderen'-verhaal dat je het duidelijkst ziet bij de Verenigde Naties en soortgelijke internationale organisaties. Maar eigenlijk gelooft niemand in dat verhaal. Er is een elite die doet alsof ze armoede uitbant en conflicten oplost, maar dat is een vorm van theater. We hebben de politiek van verandering opgegeven. We hebben geen morele en politieke visie. In plaats daarvan vereren we onze kinderen. Dat is onze basale religie. Ik geloof dat er meer moet zijn in de wereld.

'Ons grootste probleem is de kloof tussen morele filosofie en actie. We hebben filosofen die steeds mooiere morele systemen formuleren, zonder dat ze relevantie voor de praktijk hebben. Anderzijds hebben we politici die zonder principes opereren. Maar het kenmerk van politieke actie is juist dat je een balans vindt tussen een principiële ethische visie en de realiteit van sociale structuren.' Rory Stewart is een van de sprekers op de Nexusconferentie, die morgen gehouden wordt in de Amsterdamse Stadsschouwburg. De conferentie is uitverkocht. nexus-instituut.nl

BIOGRAFIE

Rory Stewart werd in 1973 geboren in Hongkong en groeide op in Maleisië. In de jaren negentig was hij diplomaat op de Balkan. In 2002 maakte hij een wandeling van 32 dagen door Afghanistan, waarover hij de bestseller *Tussenstations* schreef. In 2003 was hij assistent-gouverneur van de Zuid-Iraakse provincie Maysan. Hierover schreef hij *Beroepsrisico's*, een vaak bijtende kritiek op de westerse bezetting. Na een kort hoogleraarschap aan Harvard werd

hij Lagerhuislid voor het district
Penrith and the Borders, in het
noordwesten van Engeland.